

3.3.2015

Dnro 3535/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

VANHEMPIA EI VOI VAATIA MAKSAMAAN LAPSEN PALAUTTAMISTA LEIRIKOULUSTA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 20.8.2014 sähköpostiviestissään eduskunnan oikeusasiamiehelle aluehallintovirastoja ja perusopetuksen ohjaukseen liittyen leirikoulusopimusten sisältöä. Kantelijan mukaan oppilaan vanhempia ei saisi velvoittaa suorittamaan sääntöjä rikkovan oppilaan matkaa kotiin leirikoulusta. Vanhemmat tietävästi allekirjoittavat hyvin yleisesti valtaosassa Suomen kouluista nykyisin ns. leirikoulusopimuksen. Kuitenkin kysymys on peruskoulun opetussuunnitelmaan kuuluvasta opetuksesta leirikoulumatkan aikana.

Kantelija mainitsi esimerkkinä Mankkaan koulun leirikoulusäännöt ja tiedusteli, onko sopimuksen vaatiminen lainmukaista. Kantelija pyysi kantaa siihen, voitaisiinko leirikoulu evätä oppilaalta, joka ei lainsäädännön puitteissa allekirjoita leirikoulusopimusta. Hän tiedusteli myös, tulisiko aluehallintovirastojen valvoa, että leirikouluja toteutetaan kaikilta osin lainmukaisesti. Kantelijan omasta lapsesta ei ollut enää kysymys eikä kantelu kohdistunut juuri Mankkaan kouluun.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatiedot

Asiassa on ilmennyt, että Opetushallitus on 20.4.2006 antanut ohjeet opetuksen järjestäjille retkien ja muun koulun ulkopuolisen toiminnan järjestämisestä maksuttomassa perusopetuksessa. Ohjeissa ei ole ohjeistettu sopimus pohjaisesta leirikoulukäytännöstä, vaan ohjeiden pääpaino on leirikouluihin usein liittyvien varojen keräämisestä. Varojen keruun tulee Opetushallituksen mukaan olla oppilaille ja huoltajille vapaaehtoista.

Opetushallituksen minulle 6.11.2014 antaman lausunnon mukaan opetuksen järjestäjän tulee osoittaa riittävät resurssit opetuksen järjestämiseen myös koulun ulkopuolella. Kurinpidon osalta leirikoulujen ja muiden koulun ulkopuolella tapahtuvien tilaisuuksien osalta noudatetaan normaaleja perusopetuslain mukaisia kurinpitokeinoja. Kurinpidon ennakkolliset toimenpiteet eivät ole sallittuja (vrt. EOA dnro 3263/4/10).

Kuitenkin on ilmeistä, että monet Suomen kunnista maksuttoman perusopetuksen järjestäjinä käyttävät ns. leirikoulusopimuksia. Niissä oppilaan vanhempi tai vanhemmat sitoutuvat suorittamaan ylimääräiset kustannukset, mikäli oppilaan leirikoulumatka keskeytyisi kurinpidollisista syistä. Opetushallituksen mukaan tällaisesta veloitteesta ei voida kuitenkaan sopia maksuttomassa perusopetuksessa etukäteen.

Lisäksi olen pannut merkille, että Suomen leirikoulu yhdistys – Lägerkolföreningen i Finland ry on toiminut Suomessa valtakunnallisesti vuodesta 1975. Yhdistys on kaksikielinen ja sen tavoitteena on muun muassa antaa asiantuntija-apua leirikouluun lähtijöille. Suomen Leirikoulu yhdistyksen sivuilta on saatavissa tietoa leirikoulujen järjestämisestä ja ns. leirikoulu sopimus. Tämän sopimusmallin mukaan voitaisiin ryhtyä toimenpiteisiin, joita sääntöjen rikkomisesta leirikoulumatkan aikana voi seurata. Oppilaan vanhempi sitoutuisi siihen, että ”Mikäli lapseni ei noudata leirikoulu sääntöjä vaan tekee leirikoulussa vakavan rikkeen, sitoudun vastaamaan ylimääräisistä kuluista, joita lapseni mahdollisesta kotiin lähettämisestä kesken leirikoulun synty”. Suomen leirikoulu yhdistys on saanut Opetushallituksen Cygnaeus-palkinnon vuonna 2004.

3.2

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Tämän lain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Edelleen lain 109 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehen tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain puitteissa oikeusasiamies ei kuitenkaan valvo yksityisiä henkilöitä tai yhdistyksiä. Valvottavilla tarkoitetaan tässä laissa perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaisesti vain tuomioistuinta ja muita viranomaisia sekä virkamiehiä, julkisyhteisön työntekijöitä ja muitakin julkista tehtävää hoitavia.

Perusopetuslain 3 §:n 3 momentin mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetuslain 29 §:n tarkoittamat järjestyssäännöt ovat opetuksen järjestäjän päättämiä lainsäädäntöä täsmentäviä normeja. Perusopetuslain 32, 36, 36 b ja 36 h §:ssä on lähemmin säännelty koulumatkoista ja rajattu ne keinot, joita peruskoulu ja sen rehtori voivat käyttää oppilaiden kurinpitotavoissa. Opetusta häiritsevää oppilas voidaan kylläkin määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta. Perusopetukseen kuuluva koulumatka on lain puitteissa lähtökohtaisesti maksuton.

3.3

Arviointi

Opetuksen järjestäjä päättää opetusryhmien muodostamisesta, oppilaiden ryhmiin sijoittamisesta ja opetusryhmän vaihtamisesta. Opetuksen järjestäjä voi laatia oppilaiden sitouttamiseksi järjestyssääntöjä, jotka eivät kuitenkaan ole sopimuksia. Oppilailta voidaan pyytää allekirjoitus, jolla he vahvistavat lukeneensa säännöt. Mikäli käytettävissä olevien pedagogisten keinojen ja lain sallimien kurinpitokeinojen avulla ei voida varmistaa oppimisympäristön turvallisuutta ja riittävää työrauhaa, oppilaan opetusryhmää voidaan vaihtaa myös kesken leirikoulun. Ennen päätöstä on syytä kuulla oppilaan huoltajaa. Opetuksen järjestäjä vastaa järjestelyistä aiheutuvan mahdollisen ylimääräisen matkan kustannuksista ja oppilaan riittävästä valvonnasta matkan aikana.

Kantelu koskee perusopetuksen yleistä leirikoulu käytäntöä eikä nimenomaisesti tiettyjä kuntia tai aluehallintovirastoa. Näistä syistä katson, että leirikouluja koskeva nykyinen käytäntö ei vastaa perusopetuslain maksuttomasta perusopetuksesta annettuja 32, 36, 36 b ja 36 h §:n säännöksiä ja siten lain sallimaa oppilaiden kurinpitokäytäntöä. Leirikoulu matkan kesken palauttamisesta oppilaalta tai hänen vanhemmiltaan perittävää maksua voidaan pitää myös ylimääräisenä kurinpidollisena seuraamuksena.

Sen vuoksi nykyistä käytäntöä olisi tarpeellista täsmentää siten, ettei oppilaita ja heidän vanhempiaan vaadittaisi allekirjoittamaan leirikoulusopimuksen sitoumusta matkalta palauttamisesta aiheutuvista kustannuksista. Muutoin en näe tilanteessa tai sopimuksella järjestyssääntöihin sitouttamisessa korjattavaa, koska aluehallintovirastot ja opetuksen järjestäjät ovat toimineet leirikoulujärjestelyissä ilmeisesti Opetushallituksen antaman ja pitkään voimassa olleen ohjeistuksen puitteissa.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen peruskoulujen virheellisestä leirikoulukäytännöstä Opetushallituksen tietoon. Koska Opetushallitus on myös vahvistanut valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet ja antanut vuonna 2006 ohjeensa leirikoulujen järjestelyistä, tulisi tätä ohjausta nähdäkseni täsmentää Opetushallituksen nykyisen lausunnon mukaiseksi.

Lähetän tässä tarkoituksessa Opetushallituksen jäljennöksen tästä päätöksestäni. Opetushallitus tiedottanee kunnille ja aluehallintovirastoille esittämistään ohjeiden täydennyksistä.

Samalla kiinnitän Suomen leirikouluyhdistyksen huomiota edeltä ilmenevään, vaikkakaan en siis laillisuusvalvonnassani voi enemmälti ohjata yhdistyksen toimintaa. Lähetän leirikouluyhdistykselle vain tiedoksi jäljennöksen tästä päätöksestäni.